

Душанов
законик

Душанов законик

Издавач

Школа гусала Сандић, Београд

За издавача

Вукојица Сандић

Штампа

Донат Граф, Београд

Тираж

5.000

Дистрибуција

тел. 063/732-7738

ДУШАНОВ ЗАКОНИК

Прилагодио савременом српском језику,
предговор и редакција
Илија Петровић

Београд 2014

Предговор

И средином 20. века (можда и раније, а касније сасвим сигурно) учило се у школи да је цар Душан, у *кабасто зорли учевним књигама* познат и као цар Стефан Урош IV, био ретко злочест момак који је „у царству му“ завео незапамћено стравичан терор да су сви, благодарећи његовом надалеко познатом Законику, били изложени одсецању глава, руку, ногу, браде, језика, ушију, ноктију, прстију, носева и других истуренијих „израслина“ по телу (ако их је било), вађењу очију чарних, зуба белих и крајника, жигосању усиним гвожђем, прању руку врелом (кипућом) водом и сличним „благодетима“ српскога средњег века.

Учило се само то и толико, све у труду да се ђацима омрзну и српска средњовековна држава, и владарска свето-

родна лоза Немањића, и Срби који су, *во времја оно*, бринули о примени управо поменутог Законика, и Српство у целини.

Истина, стидљиво је бележено да је „Душанов законик један од најважнијих споменика нашег средњег века“, али се могло и прочитати да је исти тај Душан, претпоследњи непосредни изданак немањићке лозе, „настојао да до краја реализује освајачке тежње српског племства“, да својим Закономом „изразито класног карактера... још боље заштити интересе владајуће класе и омогући појачану експлоатацију сељака“, да су „развијено пак феудално друштво и ојачала централна власт жељели тим закономом утврдити своју власт и право експлоатације кметова“, те да Законик, написан са циљем „да се крајеви различити по својим обичајима и култури стопе у јединствену цјелину“, „јасно показује значење и улогу цркве у Србији“.

Ово последње, посебно када се радило о православљу, било је утолико јас-

није ако се зна да је религија тада била „опијум за народ“, а црква, зарад „заштите“ истог тог народа, збрисана са друштвене позорнице.

Само су ретки знали да то и није било баш све тако, али ко би им то могао (и смео) поверовати у времену када се владајућа идеологија у југословенској држави упорно трудила да преживеле националне Србе увери у потребу (и обавезу!) да раскину са свим (и најситнијим) остацима сопствене „мрачне прошлости“, укључујући и ону „хегемонистичку“.

Како су године пролазиле, и како су се појединим „неверним“ и недовољно опијеним Србима почеле отворати очи, на видело су избијала и нешто друкчија знања. Па је тако и мало сумњичавији читалац, пребирајући по „теорији“ о стапању различитих обичаја и култура (ваљда несрпских или, лепше речено: извансрпских) у „јединствену целину“, а све због „значања и улоге цркве у Србији“, могао сазнати и да је српски народ имао „своје древне оби-

чаје, који су освештани и у које се не дира“, те да је „у јавноправном погледу, садржајно“, српска држава - насупрот Византији - била сталешка.

Црква у Византији, потчињена васељенском патријарху из Цариграда, „није имала симпатије српског народа, јер је свештенство код Срба, по обичајима отаца, имало да заједно са владаром служи Богу... Премда је српски народ примио од Византије цркву и њену пуну организацију, он није прихватио потчињени положај свештенства, који је био у супротности с његовим прехришћанским, повлашћеним положајем.

Тако, док је византијска војска у самој Византији била на првом месту, дотле је код Срба и до Душановог Законака, а и после њега, свештенство било први и највиши сталеж, носилац науке и мисли, са својом светом мисијом служења Богу, истини, прецима и светости истих предака, који су - према старој вери - уистину постајали свети.

Свештенство је код Срба било и вољено, кад је успевало да се потпуно отргне византијском утицају, остајући народно и радно, не изневеравајући свету народну традицију служења небеском царству...

Повинујући се у овом смислу потпуно народној традицији и сам цар Душан је, на законодавном Сабору, сам себе ставио испред властеле, али испред себе је ставио свештенство” (Олга Луковић Пјановић, *Срби... народ најстарији*, Том II, Београд 1990, 19-20).

Тако успостављен редослед не треба схватити као место у власти, у данашњем значењу. „Не. Представник науке и знања, свештенство се схватало као мозак и ум свога владара, који му је указивао сву пажњу, саветујући се с њим о државним пословима, које је као владар обављао. А сам владар, који је представљао - по схватању Срба - и ум и силу, одржавао је равнотежу између свештенства, ума и властеле и штитио је најнижи ред. На тај начин,

владар је код Срба, код којих је осећање правде необично развијено, схваћан као чинилац равнотеже, док је поштовање свештенства било поштовање ума, а не снаге и силе” (Илија Живанчевић, *Будућем покољењу*, Београд 1992, 41-42).

И могао је тај сумњичавији читалац, тек у стању прикривеног буђења, открити да приче о „освајачким тежњама српског племства“, о „заштити интереса владајуће класе“, о „појачаној експлоатација сељака“, о учвршћивању „ојачале централне власти“, о „обуздавању прохтјева српске веће властеле“... прикривају истину о стварном напору исте те „централне власти“ да очува српске националне и државне интересе. Могло се, тако, између осталог, научити и да је српско државно-правно искуство Душановог царства, када је земља била државна својина и када је давана само на коришћење, било засновано на бризи за очување српских државних и националних интереса, по правилу да држава без земље

(без територије) нити јесте нити може бити држава. Ако је земља некад и постајала власништво неког од великаша, било је то због обавезе истих тих великаша да опремају одређен број војника и одазивају се позиву да иду у рат. И племство је за коришћење „своје” земље плаћало закуп, неку врсту пореза, што је истовремено значило да племство прихвата потчињеност цару, односно владару.

А све то било је уређено Душановим Закоником, актом који је систематизовао приватно-правне односе према нормама обичајног права и древних и средњовековних Срба, који су земљу сматрали државном својином и која се, као таква, могла само надељивати за обрађивање. Није, дакле, могло бити речи о наслеђивању својине на земљу. У својину је спадао само салаш (као стан) и окућница. Ако је властела имала право да наслеђује државну баштину, са које је владару даван *соћ*, то давање није представљало дажбину као оптерећење већ као признање да је

властелинска држава својина целог народа у чије име владар располаже као народни пуномоћник. (Породица умрлог великаша враћала је цару и коња и оружје као државну својину дату ратнику на располагање док је у ратничкој служби). Властела је својину на земљи стицала захваљујући обавези да се целог живота одаје војничком позиву, а у случају рата да иде у војску. Престанак таквих обавеза морао је значити и обавезу да се добијена земља, као државна својина, врати држави.

(Макар колико се чинило да наредних десетак редова одступа од теме, није сувишно истаћи да би то искуство било од велике користи – макар и као озбиљна опомена! - и садашњој српској држави. Земља, као државна својина, могла би се давати само на коришћење, не би је могао наслеђивати потомак који је неће лично обрађивати, нити би она могла бити основ за стицање ренте, давањем у закуп трећим лицима, а још мање као извор

прихода продајом земље, нарочито не странцима (страним држављанима). Практично, од садашњих власничких односа, односно појединачног земљовласништва, морало би се одустати- а земља би се морала “реетатизовати”, односно подржавити. Наравно, то у овом тренутку личи на „немогућу мисију“, понајвише због тога што су правници у Србији школовани на нерпској научној и правној традицији, а водећи економисти и сада мисле да је својинска традиција на западу једино реална и, као таква, и наш српски идеал. А не знају да држава без територије, односно распродате земље, није држава).

То све с једне стране, а са друге чини се да се протеклих деценија пажљиво бринуло да обичан српски свет остане што даље од Душановог Законика или, ако то може лепше звучати, да се Душанов Законик потисне изван видокурга истога тог обичног света.

И то се постизало на прилично једноставан начин: тексту Душановог Зако-

ника, рукописаном у српској редакцији старословенског језика, није се баш дало да буде премного превођен на савремени српски језик:

- Године 1869, Ђорђе Пантелић, који је петнаест-двадесет година касније, у трима српским краљевским владама, био министар правде, министар финансија и министар просвете и црквених послова, превео је првих деветнаест чланова;

- Године 1898, Стојан Новаковић, на крштењу Коста, научник и државник, председник Српске краљевске академије наука, „дао је... транскрипцију старог текста новим Вуковим правописом, али не и превод (иако су многи читаоци убеђени да је то превод). Само у коментару преводио је поједине чланове, често сувише слободно, и то око 80 њих. Две трећине укупног броја оставио је без превода“;

- Године 1950, Никола Радојчић, историчар, универзитетски професор, „старао се да његов превод буде што ближи оригиналу, чак да сачува исти

број речи, што је често немогуће, пошто је лапидарност (језгровитост – ИП) средњовековног језика много далеко од нашег начина изражавања“;

- Године 1980, Александар Васиљевич Соловјев (1890-1971), правни историчар, изузетан познавалац ове теме, објавио је (посмртно), у издању Српске академије наука и уметности у Београду, књигу *Законик цара Стефана Душана 1349. и 1354. године* и у њој коментаре свих чланова али без пуног њиховог превода на српски. Није сувишно истаћи овде да је он, бавећи се чланом 1. Законика („Најпре за хришћанство. Овим начином да се очисти хришћанство“), записао, да ли наивно, да ли да би на извештан начин потценио ту наводно *црквену* одредбу, да „строго узевши, ова одредба нема законског значаја. Она није диспозитивна норма која нешто наређује или прописује; има само декларативни значај и наглашава, у вези с верским схватањима средњег века, да на прво место треба издвајати одредбе о вери, најпре

се побринути за хришћанство, тј. за православну веру“. Баш као да није запазио да је и сам цар Душан желео „некоје врлине и најистинитије и православне вере законе поставити, како их треба држати и бранити... да се не би умножила у области царства нашега нека злоба, зло домишљање и лукава мржња, него да сви поживимо у пуној тишини и мирноме животу и у животу православне вере са свима људима царства нашега, малима и великима, и да постигнемо царство небеско у ономе будућем веку“.

На међумрежју (интернету) може се наићи на незнатно различне преводе Душановог Законика, али се овом приређивачу није дало да са сигурношћу установи ко је и на основу чега објавио „свој“ превод, због чега се, да према некоме не би згрешио, овде неће ни помињати имена оних који су те текстове „окачили“ на својим сајтовима („излозима“).

И, сад, ево, нуди се још један превод, али не са старословенског већ са Ра-

дојчићевог превода на српски. И не са намером да се правничким или језикословним стручњацима узима хлеб, већ искључиво по жељи једнога младог, недовољно обавештеног, али зато знатно тежљивог читаоца, да се Душанов Законик преведе тако „да га свака баба може разумети“.

Колико се у томе успело, сазнаће се тек када почну да пристижу примедбе и питања будућих читалаца језикословне или правничке струке, ако их ово уопште буде интересовало.

А о примедбама појединих баба да и не говоримо.

ДУШАНОВ
ЗАКОНИК

ДУШАНОВ ЗАКОНИК

I

У години 6857, индикта* 2, на празник Вазнесења Господњег, маја 21 (1349), у Скопљу

Овај Законик доноси православни сабор наш, са преосвећеним патријархом господином Јоаникијем** и свим архијерејима и свештеницима, малим и великим, и са мнош, благоверним царем Стефаном***, и са свим властелинима из царства ми****, малим и великим. Овај Законик садржи следеће одредбе:

* Индикт – реч изведена од речи *едикт*, у првобитном значењу: **указ, декрет** о годишњем (царском) распису процењених пореских обавеза од одређеног земљишта, у старом Риму. Од IV века (несумњиво, од 313.

године, када је донесен Милански едикт), по-рез је почео да се разрезаје једном у 15 (петнаест) година. Тај петнаестогодишњи циклус, познат и као *Константинов индикцијски циклус*, постао је тада и основа за датовање појединих догађаја.

На примеру Душановог крунисања за краља, 1322. године (6829), видећемо да је пут до „открића“ индикта врло једноставан: од броја 1322 одузме се број 312 (године од рођења Христовог до усвајања Миланског едикта), добијена разлика (1010) подели се са 15 (петнаестогодишњи циклус), количник је 67, док остатак 5 (пет) представља индикт, односно пету годину у петнаестогодишњем циклусу.

Или, Душанов Законик донесен је 6857. године, индикта 2 (1349), што значи да, када се од 1349 одузме 312 и разлика (1037) подели са 15, добије се количник 69 и остатак, односно индикт 2, друга година у циклусу.

Или, други део Душановог Законика (од 136. до 201. члана) донесен је 6863, индикта 7, односно 31. августа 1354. године. Када се од 1354 одузме број 312, разлика (1042) подели се са 15, добије се количник 69, с остатком 7, који представља 7. индикт, односно седму годину у петнаестогодишњем циклусу тада важећег датовања.

За разлику од овог индикта, постоји и **велики индикт**, по коме Српска црква прати

Васкршње празнике. Велики индикт је, заправо, временски период од 532 године, после кога кругови Сунца и Месеца отпочињу заједно, тако да датуми Васкрса падају у исте месечне дане као у претходне 532 године. (Од стварања света па до рођења Христовог протекло је 5508 година, а од рођења Христовог до сабора у Серу још 1354 године, што значи да се тај догађај збио у 6863. години, односно у тринаестом индикту који је трајао од 877. до 1408. године. Од 1409. до 1940. године трајао је 14. индикт а ми се сада - после 1941 - налазимо у 15. индикту).

** Јоаникије I, до избора за архиепископа српског (1338) логотет (шеф дворске канцеларије краља Душана), а од 9/22. априла 1346. године, када је Српска архиепископија проглашена патријаршијом (због тога што је будућег цара морао крунисати патријарх), први патријарх српски. Умро је 1354. године. Канонизован за светитеља Српске православне цркве а слави се на дан упокојења, 3/16. септембра.

*** Стефан Урош IV, цар Душан, син Стефана Дечанског, рођен око 1308, крунисан 1322. као „млади краљ“, од 1331. краљ (поново крунисан), цар од 1345 (крунисан 1346), умро 1355. године.

**** Царство ми – израз који се обично схвата као „моје царство“, „врховна царска власт“, али му је најприближније значење

„моје царско величанство“. (Када је цар Душан, по угледу на византијске царе, почео да додељује титуле, деспотску титулу добио је извесни Иваниш, о чијем се сродству са царском породицом не зна се ништа одређеније, али га Душан назива „родитељем *царства ми*“).

1. О хришћанству:

Најпре за хришћанство. Овим начином да се очисти хришћанство*.

* На одредбу која управо тако гласи, тумачи овога Законика скоро да се и не осврћу, иако јој је смисао изузетно значајан и врло јасан: Законик се доноси са циљем да се очувају вредности на којима почивају (или би требало да почивају) односи међу људима појединачно и у друштву као целини, те да се те вредности, које је и хришћанство канонизовало кроз Божје заповести, заштите и законским нормама, макар колико оштре биле казнене мере предвиђене за њихово непоштовање.

2. О женидби:

Властела и други људи не смеју се женити без благослова свог архијереја*, или благослова оних које су архијереји изабрали и поставили за духовнике**.

* Архијереј – највиши степен у свештенству, епископ, владика.

** Духовник – свештено лице, мирско (световно) или монашко.

3. О свадби:

Ниједна свадба не сме се приредити пре венчања, а ако се свадба учини без благослова и сагласности цркве, младенци се морају раставити.

4. О духовној дужности:

У духовним пословима сваки човек мора се покоравати свом архијереју и слушати га. Ако се неко огрешо о цркву или прекрши било коју одредбу овога Законика, намерно или нехотице, треба да се покори цркви и покаје. Уколико се оглуши о овај налог, не приђе цркви и не буде хтео да испуни црквена наређења, биће искључен из цркве.

5. О проклињању хришћанина:

Епископи не треба да проклињу хришћане због духовног греха, већ треба да их два или три пута опомену и разувере. Уколико ни то не послушају и не поступе по духовној заповести, искључиће их из цркве.

6. О јереси латинској:

Хришћани који су се под утицајем латинске јереси* преобратили у азимство**, треба да се врате у хришћанство. Ако то неко од њих пречује и не врати се у хришћанство, казниће се како пише у закону светих отаца***.

* Латинска јерес - римокатолицизам.

** Азимство – јерес која у својој „литургији“ (обреду) користи бесквасни хлеб.

*** Свети оци – изворни (истинити) представници црквеног предања, односно угледни духовници чије деловање карактеришу: православност (правоверност) учења, светост живота, црквено одобрење, или признање (цитирање на неком сабору) и древност (живот у првим вековима хришћанства). Остали, без било којег од ових услова, само су црквени писци.

7. О јереси латинској:

Велика црква* треба да постави протопопе** по свим градовима и трговиштима како би хришћане који су прешли у веру латинску повратили из те јереси, те да им дају духовне налоге да се сви они врате у хришћанство.

* Велика црква – Пећка патријаршија, али и цркве (саборне) у седиштима појединих епископа.

** Протопоп – протојереј, или протопрезвитер, први међу свештеницима (презвитерима, старешинама) мирскога реда, почасно звање дато свештенику који се истакао савесном службом.

8. О латинском попу:

Ако се нађе поп латински* да је преобратио некога хришћанина у веру латинску**, казниће се по закону светих отаца.

* Латински поп – римокатолички свештеник.

** Латинска вера - римокатоличка јерес (вера).

9. О полуверцима:

Полуверац* који се оженио хришћанком може, ако хоће, да се крсти у хришћанству. Ако не жели да се крсти, жена и деца ће му се узети, њима ће се дати део куће, а он ће се протерати.

* Полуверац – припадник римокатоличке јереси, али несигуран.

10 . О јеретику:

Ако се нађе јеретик* да живи међу хришћанима, да се ожеже** усијаним гвожђем по образу и да се протера, а да се ожеже и онај ко га је прикривао.

* Јеретик – кривоверац, отпадник од праве вере.

** Ожећи – опећи усијаним предметом, жигосати (за казну).

11. О духовницима:

По свим парохијама, и у градовима и у селима, епископи ће поставити духовнике, оне који су благослов на духовништво примили од својих архијереја и који су на тај начин заклети и могу давати правилне одговоре, тако да их свако мора слушати по црквеном закону. Духовници без архијерејског благослова морају се изагнати а црква ће их казнити по закону .

12. О суду:

У духовном предмету световњаци не могу судити. Ако се неко од световњака открије да је судио у духовном предмету, платиће триста перпера*; само црква може судити у духовном предмету.

* Перпер(а) – златни или сребрни новац (новчана јединица).

13. О епископима:

Митрополити, епископи и игумани не смеју се постављати митом. Ако се установи да је митрополит, или епископ, или игуман постављен митом, проклет био и онај који је тако постављен и онај који га је поставио .

14. О игуманима и калуђерима:

Игумани се не смеју постављати без учешћа цркве. Као игумани по манастирима треба да буду постављени добри људи, они који ће дом Божји подизати.

15. О киновијском животу у манастиру:

Игумани морају живети по киновијама*, по закону, договарајући се са старцима**.

* Киновија – општежитије, заједнички монашки живот у манастиру.

** Старац – стари монах, духовник од угледа, члан манастирског управног сабора.

16. О монашком животу:

На тисућу* домаћинстава може се у манастирима хранити педесет калуђера.

*Тисућа – старосрпски: хиљада.

17. О калуђерима:

Калуђери и калуђерице који су пострижени а живе по својим кућама морају се из кућа изагнати и послати да живе по манастирима.

18. О монашком постригу*:

Калуђери пострижени у манастиру који се налази у области њиховог живљења пре пострига, не могу остати да живе у томе манастиру него морају отићи у друге манастире и тамо ће им се давати храна.

* Постриг – обред праћен резањем (стрижењем) косе, којим се искушеник уводи у калуђерски ред.

19. О збацивању расе*:

Калуђера који збаци монашку одећу треба држати у тамници све док се не врати у послушност, а за непослушност мора се казнити.

* Раса – монашка одећа.

20. О врачарима* који тела мртвих спаљују:

Село у коме се зарад враџбина ваде из гробова тела мртвих и спаљују, платиће вражду**. Ако том чину буде присуствовао и поп – он ће се распопити.

* Врачари – чаробњаци, мађионичари.

** Вражда – крвнина, новчана казна којом се крвно непријатељство између двеју породица, или двају братстава, мирило после убиства. Временом, овај се израз почео примењивати и на казне за кривична дела друге природе, против вере, на пример, изрицане у имовинском облику а не у новцу.

21. О продавању хришћанина:

Ко прода хришћанина у другу веру, да му се рука одсече и језик одреже.

22. О црквеним људима:

Властеоски људи који живе по црквеним селима и по катунима, морају се вратити сваки своме господару.

23. О црквеном спровођењу*:

Цркве никога не могу спроводити и преносити му ствари, осим када на неком (про)путовању треба пратити цара.

* Спровођење – праћење некога значајног путника до одређеног места, са задатком да му се покаже пут али и да му на томе путу буде заштита.

24. О узимању мита*:

Ако се открије да је неки црквени управник узео мито, да му се узме све што има.

25. О управљању црквама:

Црквама могу управљати господин цар, патријарх и логотет*, други нико.

* Логотет - високи чиновник, управник владаочеве канцеларије.

26. О ослобођењу црква:

Све цркве у моме царству ослобађам од свих работа*, малих и великих.

* Работа - радна обавеза (на имању властесоском, или црквеном), кулук.

27. О подложности цркава:

Цркве царске не могу бити потчињене црквама великим.

28. О храни убогима:

По свим црквама да се хране убоги, како је наложио ктитор*. Ако неки од митрополита, или од епископа, или од игумана, одбије да их храни, одузеће му се достојанство*.

* Ктитор – оснивач манастира и његов даравац.

** Одузети достојанство – рашчинити.

29. О калуђерском животу:

Калуђерима се не допушта да живе изван манастира.

30. О злостављању црквенога човека:

Од сада, ниједна власт не сме злостављати калуђера или човека црквеног. Ко ову заповест прекрши за живота царевог и по смрти царевој, да није благословен. Уколико је ко некоме за нешто крив, нека га тера судом и парницом, по закону, а ако ли га почупа (за браду или бркове) без суда, или кога удари, платиће шестоструко*.

* У изворном тексту: *самоседмо*, што значи шестоструко, мада се, погрешно, на разним странама то тумачи као седмоструко. (За упоређење: *самдруга* – трудна жена, са плодом (фетусом) у утроби; *самдруги* – у друштву са још једном особом; *самонети*, *сампети* - у друштву са још четворицом).

31. О поповима:

Попови који живе на баштини* треба да обрађују своју земљу и да буду слободни од дажбина. Поповима који немају своје земље доделиће се на обраду три њиве и биће слободни од налога. Уколико би неки поп узео више земље но што је прописано, дужан је да обавезе према цркви испуњава по закону.

* Баштина – непокретно имање које је владар у српској средњовековној држави давао на коришћење некој породици. Овај израз користи се, по правилу, када треба указати на наследно својинско право.

Баштине најмоћније или „велике властеле“ обухватале су десетине села, каткада и целе жупе (мање административне јединице, које се, после пропасти српске средњовековне државе, гасе), а уз њих по један катун или више њих, док су баштине „мале властеле“, војника или властеличића биле много скромније. Ови последњи држали су само по једно село, а дешавало се да по двојица или тројица њих имају своје баштине у истом селу. Власте-

оска баштина не може се изједначавати са савременим својинским правом, пошто је баштинику једнога села (или више њих) припадао само део обрадивих и необрађених земљишних површина, искључиво с правом коришћења.

32. О људима црквеним:

Људи црквени који држе црквена села и земље црквене а прогнали су меропхе* црквене или влахе**, да се свежу*** и да им се узму земља и људи, и да се држе у тамници све док не скупе људе које су разагнали.

* Меропах, у множини: меропси - зависни земљорадник у српској средњовековној држави, везан за земљу и свог властелина, чију је земљу обрађивао одређен број дана и давао му одређене дажбине. Имао је право зависне својине на земљу и инвентар и право жалбе на властелина док ради за њега.

** Влах – овде: сточар.

*** Да се свежу - да се баце у тамницу. (Тамнице су, свако за себе, држали и цар, и црква, и властела, и градови.)

33. О парничењу људи црквених:

Црквени људи ће се у свакој парници судити пред својим митрополитима, и пред епископима, и пред игуманима. Ако су оба парничара из исте парохије (припадају истој цркви) судиће се пред својом црквом, а ако су из двеју парохија – судиће им обе цркве.

34. О селу меропашком:

Црквени људи не могу ићи у меропшине* мога царства по Загорју и другде, ни на косидбу, ни на орање, ни у винограде, ни на једну работу, ни малу ни велику; од свих работа ослобађа их царство ми, нека работају само цркви. Ко ли се нађе да их је истерао на меропшину и оглушио се о закон царски, томе самовољнику све ће се одузети и биће кажњен.

* Меропшина - земља коју обрађују меропси.

35. О управљању црквама:

Овлашћује, царство ми, игумане црквене да целим газдинством, и кобилама, и коњима, и овцама, и свим осталим, управљају по своме нахођењу, али да то буде прикладно, упутно и правично, и како пише у хрисовуљи* светих ктитора.

* Хрисовуља – „златна була“, свечана владарска повеља, издавана у важним пословицама, оверена златним печатом који је на пергаменту висио о свиленој траци.

36. О црквеном закону:

Игумани су овлашћени да за калуђеуре по манастирима успоставе општежитијски закон, према томе какав је који манастир, мушки или женски.

37. О митрополитском упућивању: О слању митрополитских заступника:

Митрополити не могу узимати световњаке да их, као своје заступнике, шаљу по парохијама, чак ни да митрополитске коње воде, већ у парохије морају слати по два калуђера који ће попове духовно упућивати и од њих преузимати црквени доходак са баштине.

38. О исхрани коња:

Од сада па убудуће, ждрепци и коњи у власништву царском не могу се давати црквама и црквеним селима на исхрану.

39. О властели и властеличићима:

Властели и властеличићима у држави мога царства, Србима и Грцима којима је баштина дата и хрисовуљом потврђена и који држе до свога сабора, баштине су сигурне.

40. О хрисовуљама:

Све баштине додељене хрисовуљом и простагмом*, које је до сада издало и које ће издати царство ми, као и оне које су издали ранији правоверни цареви, сигурне су и они на чије име хрисовуља или простагма гласи, могу с њима слободно располагати: или их уступити цркви, или за душу оставити, или их продати било коме.

* Простагма – документ о некој владарској одлуци, наредби, насловљен на одређену особу.

41. О умрлој властели:

Баштину која после смрти неког властелина остане пушта због тога што није имао деце, може наследити неки његов блиски род, али најдаље до трећебратучеда*.

* Трећебратучед – братучед у трећој генерацији, осми степен сродства двају лица која имају заједничког чукундеда.

42. О баштини слободној:

Све баштине ослобођене су свих работа и данака царства ми, али су дужне да дају соћ* и, по закону, односно по добро познатим и утврђеним правилима, војску за случај рата.

* Соћ - дажбина у висини једне перпере златног или сребрног новца одређене тежине, или кабла жита по сваком домаћинству.

43. О насиљу над баштином:

Господин цар, или краљ, или госпођа царица, не могу неке узети баштину силом, или је купити, или заменити, осим ако баштиник сам на то пристане.

44. О властеоским робовима*:

Робови који припадају неком властелину спадају у властеоску баштину, и њихова деца такође, с тим да се роб никада не може дати у мираз.

* Роб - свако ко је био непосредно потчињен српском владару или неком владарском достојанственику и био у његовој служби. Био је то, у ствари, само „један од служештих“, односно слуга који је покорно извршавао наређења свога господара, појам употребив с изразом *раб Божји*, онај који поштује верске законе и покорава им се. То именоване нема ничега заједничког с односом робовласника према робовима.

45. О баштинским црквама:

Ни господин цар, ни патријарх, ни било који епископ не може баштинске цркве, које властела или други људи имају у својим баштинама, подложити некој великој цркви. Једино баштиник има право да у тој цркви постави свога калуђера, кога ће епископ надлежан за ту парохију благословити и који ће у тој цркви управљати духовним пословима.

46. О робовима:

Властела која су досад имала робове и даље ће им остати у баштину, с тим што их он сам, или жена његова, или његов син, могу ослободити, и ништа друго.

47. О цркви:

Властелин који би своју цркву потчињено другој цркви губи сваку власт над њом.

48. О умрлој властели:

Кад властелин умре, његов добри коњ и оружје предаће се цару, а одећа и бисерни појас припашће његовом сину. Ако властелин није имао сина него кћер, она има право да их прода или да их, по својој вољи, да некоме.

49. О крајишнику* властелину:

Уколико би страна војска успела да преко неке пограничне (крајишке) области продре у земљу цареву, опљачка је и врати се тамо откуд је и дошла, насталу штету накнадиће властела кроз чију је област та војска прошла.

* Крајишник – овде: властелин који има баштину у пограничном крају.

50. О псовци:

Властелин који опсује и осрамоти властеличића платиће (за казну) сто перпера. Ако властеличић опсује властелина, платиће сто перпера и биће бијен штаповима.

51. О предавању сина у двор:

Ко препоручи сина или брата за службу у двору и на царево питање да ли му може веровати, одговори „веруј колико и мени“, а тај причини неку штету или зло, платиће онај који га је препоручио. Уколико тај син или брат буде примљен да двори у царевој палати, као што дворе и други, и тамо што сагреши, платиће сам.

52. О невери*:

За неверу, за сваку кривицу има да плати брат за брата, отац за сина, рођак за рођака. Они који у својим кућама** живе одвојено од онога који је скривио – ти да не платите ништа; платиће онај који је скривио и његова кућа.

* Невера - велеиздаја.

** Кућа – породица, домаћинство.

53. О насиљу:

Ако који властелин на силу узме* властелинку, да му се обе руке одсеку и нос одреже. Ако ли себар** на силу узме властелинку, да се обеси*** а ако на силу узме себарку да му се обе руке одсеку и нос одреже.

* На силу узети – силовати.

** Себар - слободан сељак, или пастир, без политичких права.

*** Да се обеси – прва смртна казна у овом Законику.

54. О блуду властелинке:

Ако властелинка учини блуд са својим човеком*, да се и њој и њему руке одсеку и нос сареже.

* Човек – подложник властеоски, земљорадник.

55. О псовању властеоском:

Ако властелин или властеличић опсује себра, да плати сто перпера. Ако ли себар опсује властелина или властеличића - да плати сто перпера и да се осмуди*.

* Осмудити - длаке по глави опрљити (опалити) пламеном.

56. О позиву властеоском:

Властелина не треба позивати на суд о вечери, већ да се позива пре ручка, с тим да му се унапред саопшти због чега се позива. Ако буде позван преко пристава*, у званичној форми, а не дође до ручка, крив је, и због закашњења следује му казна шест волова.

* Пристав – помоћник судијин у претходном поступку (са позивањем), а нарочито у извршењу појединих пресуда.

57. О злоби:

Властелину који преселици* из злобе отме што са земље или му кућу попали, или било које друго зло у чи ни, та ће му се област узети а друга му се неће дати.

* Преселица - пресељеник, дошљак. (Тумачи који ову реч пишу погрешно, као *приселица*, смисао овога члана не могу ни схватити ни објаснити на прави начин).

58. О смрти властеле:

Ако се после смрти неког властелина у једном његовом селу у жупи или међу жупама учини штета паљевином или на било који други начин, сву штету нанесену томе селу мора платити околина.

59. О пронији*:

Пронију нико не сме продати нити је сме купити неко ко нема баштине. Нико не сме део пронијарске земље потчинити или препустити цркви а ако то неко учини – тај чин је ништав.

*Пронија - земља која се давала војницима и државним чиновницима еда би са ње обезбеђивали животне потребе себи и својој породици, што значи да њен држалац, пронијар (који је припадао властеоској класи), није могао њоме располагати, продати је, на пример, или оставити у наслеђе. Изузетно, пронијарев син могао је то имање наследити под условом да је наставио да обавља исте дужности као и његов отац.

60. О цару:

Цар мора имати пратњу било куда да иде: мора га пратити и град до жупе, и жупа до жупе, и опет жупа до града.

61. О повратку из војевања:

Ако властелина или било кога другог војника када се из војевања (са ратног похода) врати кући затекне позив на суд, он има право да код куће остане три недеље, да се одмори, и да тек по истеку тога рока оде на суд.

62. О позиву властеоском:

Властели великој позиви ће се упућивати са писмом судијиним, а осталима са печатом*, односно усмено.

*Печат – владарски (царски) печат који је позивар (пристав) носио са собом и морао га показати приликом позивања.

63. О кефалијама*:

Кефалије по градовима могу узимати доходак по закону. Само грађанин, и нико други, жито, вино и месо које другима продаје за два динара, њима мора продавати за динар.

* Кефалија – старешина; градски поглавар, војно или политичко лице које је бринуло о јавној безбедности у граду; „општи“ кефалија, управљач веће области; управљач „мешовите“ жупе у којој је више властелина имало своје поседе.

64. О сиротама:

Сирота кудељница* слободна је као и поп.

* Кудељница - самохрана жена, удовица са малолетном децом.

65. О попу:

Попу који нема свог имања даће се три њиве, по закону. Ако господар не буде по закону хранио попа који је њему подређен, он може отићи свом архијереју да се жали. Архијереј ће упозорити тога властелина да попа храни по закону, а ако овај не послуша архијереја, поп има право да оде куд му је воља. Попа који је баштиник, властелин не може отерати, тај је поп слободан.

66. О судском одговарању:

Када суд позове некога од браће који живе у заједничком домаћинству, одговараће онај који се одазове. Ако један од браће буде затечен на двору цареву или судијину, може се одазвати и рећи да ће, уместо њега, одговарати старији брат кога ће послати на суд. Стога, овај млађи, који се први одазвао, не сме се присилити да одговара.

67. О робовима и меропсима:

Робови и меропси из истога села све прописане дажбине плаћају у једнаким деловима. Како дажбине плаћају и работу работају (испуњавају), тако и земљу треба да обрађују.

68. О закону:

За меропха исти је закон у целој земљи: два дана недељно да работа своме пронијару, да му годишње даје једну перперу цареву и, бесплатно, у моби, да му коси траву један дан и у винограду да му ради један дан. Ако пронијар нема винограда, онда ће му један дан радити друге работе. То је све што је меропх дужан, и по закону ништа друго не може му се узети.

69. О сабору себрова:

Збор себрова забрањен је. Ако се открије да је неки од себрова учествовао на каквом саборовању, уши да му се одсеку а они који су збор сазвали да се осмуде.

70. Који су у једној кући:

Ако у једном домаћинству, на једном огњишту, живе браћа, или отац са синовима, или ко други, али одељени хлебом и имањем, дужни су да работају као и други људи.

71. О братској злоби:

За штету коју причини неко од браће, или синова, или сродника који живе у истом домаћинству, господар куће плаћиће обештећење или ће открити ко је штету причинио.

72. О невољном:

Према сваком невољнику који дође на царев двор, осим робу властеоском, мора се поступити праведно.

73. О сироти:

Сирота која није у стању да се парничи и да за нешто одговара, одредиће заступника који ће то за њу чинити.

74. О паши:

Сва села могу изводити стоку на испашу на исто место, осим на законите забеле* и на ливаде за кошење.

* Законита забела – ограђена шума, забран.

75. О жупи и о попаши*:

Марва из једне жупе не сме се водити на испашу у другу жупу. Ако у некој жупи постоји село које припада било ком властелину, или цару, или цркви, или властеличићу, томе селу не може се забранити да своју марву води на испашу тамо куд и жупа.

* Попаша – штета коју марва начини пашом на недопуштеном месту.

76. За попашу:

Ко својом стоком ненамерно, грешком, попасе туђе жито, или виноград, или ливаду, штету ће накнадити сумом (вредношћу) коју процене душевници*. Ако је то учињено намерно, поред процењене накнаде кривац ће платити и шест волова.

* Душевник – поротник у обичајном праву; у недостатку сведока-очевидаца, један од судија бираних међу непоткупљивим, поштеним људима, чија је дужност да суди „по души“, односно по савести.

77. За потку*:

За потку међу селима накнада је педесет перпера, а за влахе и Арбанасе сто перпера. Половина тог износа припада цару а друга половина властелину чије село буде у праву.

* Потка – сукоб (бој) између двају села око сеоских међа, али и глоба за то дело.

78. О земљи црквеној:

Ако неко од црквених људи или због црквене земље пред судом црквеним покаже милосно писмо* и изјави да у томе писму има милосника**, не треба се на то обазирати, већ треба судити по закону царства ми, али да суд увек затражи мишљење царства ми.

* Милосно писмо – писмо којим је цар некоме нешто поклонио, или дао какву повластицу.

** Милосник – човек који учествује у извршењу неког владарског акта, или владарске повеље којом се нешто додељује као владарочева милост, односно повластица.

79. О међи и о земљи:

Села која се међу собом парниче због међа могу тражити да се пресуђује по закону Светога краља из године у којој је умро.* Но, ако неко од њих каже да има милост цареву и рече да му је то дао господин цар под истим условима који су важили за претходника, онда ће бити тако (осим у случају када се ради о црквеном имању) јер је то милост царева.

* Свети краљ – краљ Стефан Урош II Милутин, владао од 1282, умро 1321.

80. О међи сеоској:

У спору око сеоских међа, обе стране треба да дају по половину сведока, а сведоци ће одлучити која је страна у праву.

81. О планинама:*

По земљи царства ми, царска планинска пасишта припадају цару, црквена црквама а властеоска властелинима.

* Планине – пашњаци на висинама од око 1000 метара и више, само за летњу испашу.

82. О власима и Арбанасима :

Ако се влах или Арбанас зауставе у неком селу, у томе се селу не може зауставити неко други који за њима налази. Уколико би се неко зауставио на силу, мора платити потку и све што је његова стока попасла.*

* Попаша је у старом српском праву изједначавана са сукобом око сеоских међа, тако да су у овом случају истом речју указује и на кажњиво дело и на глобу за извршење тога дела.

83. О милосним писмима:

Ако се изнесу два писма царева за једну ипотес,* за земљу, право је на страни онога ко је ту ствар до овога времена саборног држао, а милост се не може изменити.

* Ипотес – основно значење било је хипотеза, претпоставка, али се доцније тај израз проширио на „предмет расправе“. Ради се о случају када дворска канцеларија, због своје немарности, двома особама изда исправну хрисовуљу за исту земљу, а овај члан исправља грешку и штити државину онога који је до тада стварно држао земљу.

84. О котлу:*

За онога ко је руку спуштао у котао не може бити суђења нити било каквог доказивања; ко је на тај начин доказао, судијама се не треба правдати. На суду не може бити ни погодбе, ни оправдавања, ни удаве,** мора се судити по закону.

* Котао – „Божји суд“, извлачење руком неког предмета (гвожђа или камена) из вреле воде у котлу; ако окривљени извади предмет а не опече се, доказао је своју невиност, у супротном – крив је.

** Удава - казна без судског поступка; самовласно хапшење без судске одлуке.

85. О бабунској* речи:

Властелин који изговори неку бабунску реч биће кажњен са сто перпера, а ако такву реч изговори себар - глобиће се са дванаест перпера и бити бијен штаповима.

* Бабун - богумил, неверник.

86. О убиству:

Када се негде догоди убиство, крив је онај који га је изазвао, чак и ако је тај убијен.

87. О хотимичном убиству:

Ко нехотице некога убије, платиће триста перпера, а ако то учини намерно – да му се одсеку обе руке.

88. О властеоској парници:

Када се парниче властела, онај ко у нечем изгуби – мора дати јемце.*

* Јемац – особа која (за) нешто гарантује.

89. О позивању кривца:

Онај који због нечега буде окривљен а изађе пред судије и стави се на расположење закону, ослободиће се од кривице за коју је оптужен уколико се онај који га је окривио не појави пред судом већ остане код куће.

90. О залогу*:

Онај ко је негде заложиио неку ствар, може је откупити.

* Залог – ствар од вредности коју дужник даје повериоцу као обезбеђење његовог потраживања, што укључује и право повериоца да своје потраживање намири продајом заложене ствари. Да дужник не би био оштећен, јер је заложена ствар увек веће вредности од позајмице, он се овим чланом штити од злоупотребе и стиче право да залог откупи без обзира на рок.

91. О приставу:

Када један од парничара каже да има пристава на двору цареву или судијину, треба да га именује. Ако га потражи на двору и не нађе га, одмах треба да се обрати суду и каже да пристава није нашао. Ако је то било пре ручка, рок му је да га нађе до вечери, а ако је вече, рок му је да га нађе сутрадан до ручка. Уколико су га цар или судија послали на работу, неће бити крив онај који га именовао, те ће суд поставити рок док тај пристав не дође да се појави пред судијама.

92. О препознавању лица:*

Ако неко, у планини, у пустоши, препозна „лице под човеком“, треба да га доведе у најближе село и од села затражи да га изведе пред судије. Уколико га село не преда судијама, то ће село платити колико суд одреди.

* Лице – украдена ствар, *corpus delicti, res ipsa, res manifesta*; овде се, пре свега, мисли на коња („лице под човеком“), мада *лице* може значити и оруђе којим је извршен злочин.

93. О провођењу* дружинскога човека:

Ако неко проведе нечијег меропха у туђу земљу, дотадашњем његовом господару мора у накнаду дати шесторицу**.

* Провођење – помагање меропху да побегне од свога господара.

** Видети напомену уз члан 30.

94. О убиству:

Властелин који убије себра у граду, или у жупи, или у катуну, платиће тисућу перпера, а ако себар убије властелина, да му се одсеку обе руке и да плати триста перпера.

95. О псовци:

Ко опсује епископа, или калуђера, или попа, платиће сто перпера. Уколико неко убије епископа, или калуђера, или попа, тај да се убије и обеси.

96. О убиству:

Ко убије оца, или матер, или брата, или своје чедо, тај ће бити спаљен на огњу.

97. О бради властеоској:

Ко властелину, или добром човеку, почупа браду или бркове, обе руке да му се одсеку.

98. О чупању себара:

Ако се почупају два себра, казна за мехоскубину* биће шест перпера.

* Мехоскубина – чупање браде, бркова или косе, као кривично дело увреде.

99. О запаљивању:

Ако неко у селу запали кућу, или гумно, или сламу, или сено, село треба да га преда. Ако то не учини, село ће платити све оно што би запаљивач* платио да је ухваћен.

* Запаљивач – лице које је подметнуло ватру.

100. О запаљивачима гумна:

Ако неко запали гумно, или сено, изван села, околина ће, уколико не преда запаљивача, накнадити штету.

101. О најезди:*

Насилничко понашање у земљи царској никоме и ни због чега није допуштено. Ако неко буде погођен најездом, или разметљивом и необузданом силом, сви коњи ће се од таквих насилника узети. Половина тако узетих коња припашће цару а половина ономе на кога су налетели. Лица која су јакхала те коње биће кажњена како то пише у световним члановима законика светих отаца, односно треба да се подвргну мучењу предвиђеном за намерне убице.

* Најезда – силовит напад.

102. О подјемчивању:*

Није допуштено јемчити некоме за нешто. Ако неко ипак буде јемчио, платиће шестоструко.

* Подјемчавање – давање јемства за некога, за нешто (видети напомену уз члан 30).

103. О суду ропском:

Робови ће међусобне спорове расправљати пред својим господарима, по свом нахођењу. За кривице царских робова: за крв, за вражду, за лопове, за разбојнике, за пријем људи, пресуђиваће судије.

104. О позивању:

Пристав не сме узнемиравати неку жену у време када јој није муж код куће, нити је на суд сме позивати без мужа. Када се муж врати кући, жена ће му пренети поруку да се јави суду, а муж у томе случају не може бити крив пре него добије поруку.

105. О писмима царевим:

Уколико суд установи да су писма царева која му се предочавају било због чега у супротности са закоником царства ми, судије ће сва та писма узети и донети пред царство ми.

106. О дворанима:*

Уколико дворанин властеоски причини неку штету, сина пронијарева оправдаће порота очеве дружине. Ако је у питању себар, онда ће он захватити у котао.**

* Дворанин – овде: особа која је у служби властелиновој.

** Захватити у котао – видети члан 84.

107. За одбој:*

Онај ко спречи судијиног сокалника** или пристава у обављању дужности, похараће се и узеће му се све што има.

* Одбој - Спречавање, супротстављање извршењу судског налога.

** Сокалник - кмет, сељак који је плаћао соћ.

108. О издави*:

Висина издаве (за пристава) овако се утврђује: од земље три перпера, од села три перпера, од млина три перпера, од сваког села у жупи по три перпера, од града коњ и свита,** од кобиле шест динара, од говечета четири динара, од брава*** два динара.

* Издава – плата, награда коју су власници имања давали приставу.

** Свита - чоха, тканина за одећу.

*** Брав – општи назив за једно грло стоке, нарочито за овцу или козу.

109. О отровима:

Мађионичар и отровник* који се ухвате на делу казниће се по закону светих отаца.

* Отровник – онај који трује, тровач.

110. О судијама:

Судија кад иде по земљи царевој или по својој области не сме на силу узимати ни оброк* нити било шта друго, осим поклона који му неко пружи по својој вољи.

* Оброк – дажбина, накнада новчана или у натури, коју жупљани плаћају за издржавање жупских чиновника.

111. О судијиној срамоти:*

Уколико властелин осрамоти судију да му се све узме, а ако то учини село - да се расели и похара.

* Судијина срамота – срамота нанесена судији.

112. О сужњима:

Чим човек који је утекао из сужањства* дође на двор царев, био он човек царев, био црквени, био властеоски, од тог тренутка постаје слободан са свим стварима које је понео собом. Све оно што је оставио код господара од кога је утекао, то припада томе господару.

* Утекао из сужањства – ради се о меропсима који су чамили по властеоским затворима и из њих побегли.

113. О сужњу:

Сужањ који из неког двора у царству ми утекне на двор патријарашки или царски, у том тренутку постаје слободан.

114. О јемству:*

Уколико неко због јемства побегне у неку страну земљу па се врати у моје царство, његови јемци ништа неће платити.

* Јемство – властелини су се против бежања својих подложника борили тако што су сељаци јамчили један за другог да неће побећи; уколико би неко побегао, јемци би плаћали одређену своту, док су се за овде претпостављени случај јемци ослобађали такве обавезе.

115. О бекству:

Ако је неко примио човека из туђе земље* који је побегао од другог господара или од суда, ако да милосно писмо цареве оно се не може оспорити; у супротном, тај бегунац мора се вратити ономе од кога је побегао.

* Туђа земља – страна држава.

116. О налазачу:

Ко што нађе у царевој земљи не би смео задржати за себе. Ако ли нађе неку ствар и не каже да ће вратити већ је прихвати као своју, па неко ствар препозна, платиће као лопов и разбојник. Нађе ли коју ствар у туђој земљи, током војевања, мора је донети пред цара или војводу.

117. О прелажењу:

Оно што је из града или из жупе прешло у цареву земљу, био то човек или неко друго право, у време док то још није припадало цару него неком другом господару, односно док су трајали сукоби а земља и градови нису били цареви, то да се не тражи. Уколико је то прешло после царевог преузимања, то да се тражи.

118. О тргу:*

Трговце који иду по царевом земљи ниједан властелин нити било који други човек не сме силом ометати у њиховом послу или им зграбити робу а новац им наметнути силом. Уколико би им неко силом истоварио или растурио робу, тај ће платити петсто перпера.

* Трг – место на коме се трговало (продавало и куповало), али је то била и роба којом се трговало.

119. О трговцима:

Трговци скерлетом* на велико и мало могу се слободно кретати земљом царевом и продавати и куповати, под условима какви важе на трговима за односну робу.

* Скерлет – тканина која се употребљавала за израду скупоценије одеће, или ношње.

120. О цариницима:

Царев цариник нема право да омета или задржава трговца како би му неку робу продао у бесцење. Сваки трговац може се са својом робом слободно кретати по свим трговима.

121. О односу према трговцима:

Ниједан властелин, био он мали или велики, ни било ко други, не сме задржавати или спречавати своје људе* или друге трговце да иду на тргове царева, пошто тамо свако може слободно да иде.

* Људи – видети објашњење уз реч „човек“ уз члан 54.

122. О трговцима:

Уколико властелин задржи трговца платиће триста перпера, а ако га задржи цариник, и он ће платити триста перпера.

123. О Сасима:

О трговима: шуме које су Саси посекли до одржавања овога сабора могу ту земљу задржати. Уколико су неком властелину самовољно узели земљу, властела нека се са њима суде по закону Светога краља. Од сада па убудуће Сасин не сме сећи шуму, а ако и посече, ту крчевину не може ни обрађивати нити на њу људе смештати; крчевина мора стајати пуста да на њој шума опет расте. Нико не може забранити Сасину да сече шуме колико је потребно тргу.

124. О хрисовуљима:

Градовима грчким које је пре овог сабора запосео господин цар и о њиховим правима издао им хрисовуље и простагме, сва тако стечена права и даље су им сигурна и нико им не сме ништа од њих закинути.

125. О приселици* градовима:

Градови немају права на приселицу. Изузетно, кад неко из жупе (мали или велики властелин, свеједно), дође у град, смести се код гостионичара и преда му на чување коња и пртљаг, када тај гост буде одлазио гостионичар му мора предати све што је од њега преузео; уколико буде нешто пропало, гостионичар мора накнадити сву штету.

* Приселица – заједничка накнада штете коју су причинили лопови и разбојници.

126. О градској земљи:

Опљачка ли се или украде нешто на земљи која припада граду, насталу штету платиће околна села.

127. О зидању града:

За зидање града: Ако се заруши део градског зида или куле, оштећење ће отклонити сами грађани и жупа која се налази поред тога града.

128. О помоћи царској:

Када господин цар буде хтео да жени сина, или да га крсти, и укаже се потреба да гради двор или куће, морају му помоћи и мали и велики.

129. О области* војводама:

На војном походу војводе имају иста овлашћења као и цар, тако да се мора слушати оно што они кажу. Ако ли их неко у било чему не послуша, следује им казна као и онима који цара не би послушали. И у судским стварима на походу, и малима и великим, могу судити војводе а нико други.

* Област – овлашћење.

130. О цркви:

Ко током војног похода сруши цркву, да се убије или обеси.

131. О свађи:

На војном походу не сме бити свађа. Уколико се двојица потуку, нико од војника не сме им помагати а они који су се посвађали биће кажњени батинањем. Уколико би неко притекао у помоћ изазивачу, и тај ће бити кажњен на исти начин.

132. О куповању:

Што ко купи од заплењенога по туђој земљи, од тога плена може слободно у цареву земљи купити колико и у туђој. Ако ли га неко оптужи говорећи да је то његово, порота га мора оправдати по закону јер је купио на туђој земљи а није ни лопов, ни посредник, ни саучесник, те купљену робу може задржати као своју.

133. О поклисару:*

Поклисар који из туђе земље долази цару, или се из посете господину цару враћа своме господину, у било које село да дође мора му се указати част и пружити му све што је потребно; и да руча или вечера, па да иде даље, у друга села.

* Поклисар – дипломатски представник, изасланик.

134. О баштини:

Када цар некоме поклања баштину, онај коме је поклоњено село платиће логотету за хрисовуљу тридесет перпера, коме је поклоњена жупа за свако село по тридесет перпера, а писару шест перпера.

135: О војсци:

Када се нека војна јединица у покрету по земљи царевој улогори у неком селу, јединици која би наишла иза ње није допуштено да се зауставља у истом селу.

II

У години 6863, индикта 7, августа 31 (1354), можда на сабору у Серу

136. О писму царевом:

Писмо царево мора се послушати било коме да дође, или госпођи царици, или краљу, или властели великој и малој, и сваком човеку, и нико се не сме оглушити о оно што пише у њему. Ако би садржина тога писма била таква да његов прималац не може испунити налог, тај одмах мора са писмом цару отићи пред цара да јави због чега налог није испуњен.

137. О хрисовуљима:*

Оно што пише у хрисовуљама царства ми издатим градовима у моме царству не може оспорити ни господин цар нити неко други; те су хрисовуље сигурне.

* У употреби су и *хрисовуљ* (мушки род) и *хрисовуља* (женски род).

138. О лажном писању:

Ако се у некој хрисовуљи нађе слово лажно преписано, или слова исправљана и речи преудешене на нешто што није заповедило царство ми, такве се хрисовуље морају исцепати а онеме на кога се хрисовуља односила одузеће се баштина.

139. О меропсима:

Меропсима у царској земљи ниједан господар не сме чинити ништа против закона, могу од њих тражити само работу и давања предвиђена закоником царства ми. Уколико му се учини нешто незаконито, меропах има право да се парничи са својим господаром, или са царством ми, или са госпођом царицом, или са црквом, или са властелом царства ми, или било са ким. При томе, нико га не сме спречити да се обрати суду, а судије су дужне да му

суде по правди. Ако меропах добије парницу против господара, судија царства ми јемчиће му на који начин и у коме року ће му господар исплатити накнаду. Због тога, тај господар не сме меропху причинити било какво зло.

140. О примању туђега човека:

Заповест царска. Без писма царева нико ничијега човека* не сме примити, ни цар, ни царица, ни црква, ни властелин, ни било ко други. Уколико то неко ипак учини, казниће се као и издајник.

* Човек – Видети напомену уз члан 54.

141. О тргу:

Тргови, кнезови и градови који нечијега човека приме, на исти ће се начин казнити, а тога човека морају вратити.

142. О властелима који затиру имање:

Ако се установи да је неко од влас-
теле или властеличића којима је цар-
ство ми доделило земљу и градове,
опљачкао села или људе и сатро их
супротно закону царства ми озакоње-
ном на сабору, одузеће му се имање а
све што је сатро платиће од своје куће
и казниће се као издајник.

143. О разбојницима:

Ако који разбојник прође кроз област
крајишника* и почне да пљачка где
год стигне па умакне са пленом, тај ће
крајишник накнадити штету у шестос-
трукој вредности.

* Крајишник – граничар. (Видети напомену
уз члан 49).

144. О бегунцима:*

Ако се неки властелин, или властеличић, или било ко други из царства ми одметне, па околна села или жупа крену да пљачкају његову кућу, његову стоку и оно што је оставио, они који се упусте у пљачку казниће се као издајници царства ми.

*Бегунац – одметник, издајник.

145. О лоповима и разбојницима:

Заповеда царство ми: По свим земљама, градовима, жупама и крајиштима* да више не буде разбојника ни у чијем пределу. Крађа и разбојништво да се искорене на следећи начин: У коме се селу нађе лопов или разбојник, то село да се расели, разбојник да се обеси наглавачке, лопов да се ослепи, а господар тога села да се везан доведе царству ми, да накнади све штете које је разбојник или лопов причинио од почетка и још да се казни као лопов или разбојник.

* Крајиште – крајина, гранична област.

146. О владалцима:*

Такође, сви кнезови, примићури,** владалци, предстојници*** и челници**** који управљају селима и катунима, ако се код њих нађе лопов или разбојник, казниће се на гореописани начин.

* Владалац – уопштен назив за управљача, старешину.

** Примићур (премићур) – сеоски или катунски старешина.

*** Предстојник – поглавар.

**** Челник – старешина сточарског села или катуна.

147. О владалцима:

Ако су владалци известили господаре да су се појавили лопови и разбојници а они се на то упозорење оглушили, такви ће се господари казнити на исти начин као што се кажњавају лопов и разбојник.

148. О судијама:

Ако црква, или властелин, или било који други човек пренебрегне било које писмо или судску одлуку неког од судија које је царство ми поставило да суде по земљама, сваки такав биће осуђен као непослушник царства ми.

149. О разбојнику и лопову:

Доказани лопов или разбојник, односно особа код које се нађе украдена или опљачкана ствар, или је та особа ухваћена у разбојништву и крађи, или ју је због истих тих недела предала жупа или село, или господари, или властела која су над њима, не може се помиловати, него ће се ослепити и обесити.

150. О лопову:

Ако неко оптужи разбојника и лопова а пред судом нема доказа, може се, како је то одредило царство ми, оправдати железом* које ће на црквеним вратима узети из огња и поставити га на светој трпези.**

* Железо – видети члан 84.

** Света трпеза – освећени сто у олтару православне цркве на коме се обављају неке од светих радњи током литургије.

151. О пороти:

Заповеда царство ми: Од сада па убудуће порота је обавезна и за велике и за мале спорове. За велико дело потребна су двадесет четири поротника, за помању кривицу дванаест а за мало дело шест поротника. Поротници немају овлашћења да сукобљене стране мире, они само могу да некога окриве или да оправдају. Свака порота обавезна је да се закуне у цркви, пред попом у одежди, а у пороти на шта се већина закуне и кога већина оправда, њима ће се веровати.

152. О закону:

Као што је писано у закону Светога краља, деде царства ми, великој властели поротници су велика властела, средњим људима пороту даје њихова дружина, а себрима њихова дружина да су поротници. У пороту не могу ући ни сродници ни зLOBници.

153. Закон:

По закону Светога краља, у суђењу иноверцима и трговцима једну половину пороте чине Срби а другу половину њихова дружина.

154. Закон:

Поротници који су се заклели и по закону оправдали некога код кога се касније нађе баш тај предмет због кога је спор вођен, узеоће царство ми од тих поротника вражду по хиљаду перпера. Поред тога, тим се поротницима више не може веровати, нити се девојке за њихове блиске рођаке смеју удавати нити се други од њих смеју женити.

155. О приселици:*

Од сада па убудуће нема ни приселице нити икакве пратње. Када се задесе у жупи велики властелин стегоноша,** или помањи властелин који има свој засебан посед, и који ништа заједничког немају ни међусобно ни између својих поседа, они ће сами себи плаћати.

* Приселица - овде: право на коначење и исхрану

** Стегоноша - заставник, високо војно звање.

156. О приселици:*

На земљи царства ми, то јест на меропшинама, властела не могу узимати ни приселицу ни било коју другу плату, него нека плаћају сами.

* Приселица - накнада штете коју су причинили разбојници или лопови. Властела са поседима по мешовитим жупама не смеју приселицу пребацити на меропшине, тако да сваку штету коју би лопови и разбојници причинили на њиховом поседу они морају сами подмирити.

157. О чувању путова:

Жупе мешовите и села мешовита (и црквена и царева и властеоска) које немају једнога господара него њима управљају кефалије и судије које је поставило царство ми, морају поставити страже на свим својим путовима и предати их кефалијама. Ако се деси да неко ипак буде опљачкан или покраден на путу, или му се деси које друго зло, тај одмах треба да се пријави кефалији и од њега наплати штету, а кефалија нека се потруди да на путу на коме се то десило нађе страже и разбојнике и лопове и од њих накнади оно што је сам платио.

158. О стражама:

Ако се пусто брдо налази између жупа, околна села морају чувати стражу око тога брда. Уколико се не поставе страже, а у томе се брду, у пустоши, начини нека штета, или разбојништво, или крађа, или било које друго зло, штету ће платити околна села која су била дужна чувати путове око тога брда.

159. О трговцима:

Уколико владалац или господар некога села не дозволи некоме трговцу да у томе селу преноћи, по закону цареву, како је у законнику, све оно што трговац због тога изгуби накнадиће владалац или господар и село, јер им нису дозволили да у селу преноће.

160. О гостима* и разбојницима:

Ако се било коме госту, или трговцу, или калуђеру, догоди да му разбојник или лопов нешто отме или причини било коју невољу, свако од оштећених треба да иде цару да му он плати накнаду за оно што је изгубио, а цар ће затражити кефалије и властелу којима су пут и стража били предани. И сваки гост, и трговац, и Латинин треба да се најближој стражи пријави са свиме што има и носи, те да пут настави под пратњом и да га стража стражи предаје с оним што носи. Уколико се догоди да се нешто на томе путу изгуби, за пороту треба узети људе од поверења и што они по души кажу да је изгубљено, то ће им накнадити кефалија и стража.

* Гост - страни трговац.

161. О парничењу пред судом:

На суду, у спору између оних који се парниче за своју ствар, оптужени има да одговара само за оно због чега је окривљен а нема право да против тужиоца користи клеветничке речи, чак ни за издајство или за било какво друго дело. Тек када се суђење оконча, он може, ако што има, са тужиоцем говорити пред судијама царевим, али му се неће веровати ништа од онога што је изговорио док се парница не оконча.

162. О приставима:

Без писма судијиног или писма царства ми, пристави никуд не могу ићи, нити могу предузимати било шта мимо онога што стоји написано у добијеноме писму. Судије се такође морају придржавати онога што су написали приставима које су послали да по земљи отклањају неке неправилности. Уколико би пристави нешто мењали, ако буду учинили нешто чега нема у

писму, или ако буду писмо преписали на други начин, морају изаћи пред суд да се оправдају. Установи ли се да су обавили посао како пише у судијином писму, онда су они у праву. Нађе ли се да су преправили судски налог, да им се руке одсеку и језик одреже.

163. О судијама:

Све судије морају своје пресуде да упишу и држе код себе, а један примерак пресуде, пошто је уписана, да дају ономе који је себе оправдао на суду. Судије су дужне да шаљу праве и веродостојне приставе.

164. О пријему људи:

За људе: Ако је неко пре овога сабора примио нечијег човека, мора се одмах обратити суду, како пише у првом законнику.*

* Како пише у првом законнику - мисли се на поступак предвиђем чланом 115. објављеном у првом делу овога Законика.

165. О потворницима:*

Ако било који клеветник гони некога клеветом, лажима и неистинама, казниће се као лопов и разбојник.

* Потворник – клеветник.

166. О пијаницама:

Пијаници који некога изазива, или посече, или рани али не смртно, да се око извади и рука одсече. Ако ли се пијанац према некоме понаша насилнички, или капу некоме скине, или другу срамоту учини а не рани га, удариће му се сто штапова (по стражњици) и стрпаће се у тамницу. По изласку из тамнице поново да се бије и потом пусти.

167. О парничарима:

У парници пред судом царства ми вероваће се и судити само по речима које парничари испрва (на почетку расправе) изговоре а оне речи које су касније изговаране неће се узимати у обзир.

168. О златарима:

Златари могу деловати само у трговима које је цар одредио да се у њима може ковати новац, док у жупама, по земљи царевој, то им није допуштено.

169. О златарима:

Ако се открије да неки златар тајно кује новац, златар ће бити спаљен а град ће платити глобу коју одреди цар. Ако се то деси у неком селу, то село ће се раселити а златар ће се спалити.

170. О златарима:

Златари ће пребивати у градовима царевим и тамо ће златне предмете ковати по потреби.

171. О закону:

И заповеда царство ми: Ако царство ми напише неко писмо којим се, било из срџбе, било из љубави, било из милости, поништава законик а оно што пише у писму није по правди и закону, судије томе писму не смеју веровати, они морају судити и поступати како је по правди.

172. О судијама:

Све судије морају судити по законнику, праведно, онако како пише у законнику а не по страху од царства ми.

173. О подвођењу:*

Свако ко долазећи на двор царев, био он властелин или властеличић, или Грк, или Немац, или Србин, доведе са собом некога за кога се покаже да је лопов или разбојник, тај ће се казнити као лопов и разбојник.

* Подвођење - довођење некога с одређеним лошим циљем.

174. О баштинама:

Људи ратари који имају своју баштину (земљу и винограде) и купљенице,* могу део својих винограда и своје земље дати у мираз, или цркви препустити, или продати, с тим да господар онога села у коме се тај део имања налази, увек има работнике који ће то имање обрађивати. У супротном, људи ратари имају право да тај део имања врате себи.

* Купљеница - имање стечено куповином.

175. О судијама:

Учини ли се неко зло, може пресуђивати и судија у двору царства ми. Нађу ли се парничари случајно на двору царства ми, судиће им дворски судија а други нико да се не позива на двор царства ми мимо овлашћених судија које је поставило царство ми. Остали парничари морају ићи свако своме судији.

176. О градовима:

За све градове по земљи царства ми важе у свему закони из времена ранијих царева. За све међусобне спорове градови ће се судити пред владалцима градским и пред црквеним судом. Уколико је неки жупљанин у спору са грађанином, тужиће га пред владалцем градским, и пред црквом, и пред свештенством, а судиће се по закону.

177. О дворском суду:

Ако неко тужи властелу која стално борави у кући царевој, судиће им судија дворски и нико други.

178. О судијином писму:

Када се неко оглуши о писма судијина и одбије пристава, судија ће написати писмо кефалији и властели оне области у којој живи тај непокорник како би они, као власт, посвршавали послове о којима је судија писао. Уколико ни власт не успе у томе, и они ће се казнити исто као непокорник.

179. О судијама:

Судије морају ићи по својим областима и надзирати однос према убогим и сиротима и исправљати неправде које се чине према њима.

180. О препознавању лица:

Ако неко дође до ствари отете или украдене (чак и ако је кривац ухваћен на делу, *corpus delicti*), или силом узете, макар је и купио у земљи царевој или некој другој, мора о томе дати свод.* Уколико то не учини, платиће то по закону.

* Свод - доказно средство преузето из обичајног права, коришћено углавном у споровима везаним за крађу стоке, али и особа која на суду нешто тврди показујући на онога од кога је спорну ствар купио. Истрага потом иде до показаног лица које, опет, има да каже од кога је ту ствар добио, све док се не дође до онога који не може да објасни порекло те ствари и који ће се, због тога, сматрати кривцем.

181. О парничењу пред царем:

Царска заповест судијама: Ако се за неки крупан спор не може наћи решење пред неким судом, макар колико он био велик, један од судија треба да с обојицом парничара изађе пред цара. И оно што судије коме досуде, треба и да упишу како не би било клевете већ да се суди по закону цареву.

182. О неовлаштенем позиву:

Ниједан човек није овлашћен да у неком спору позива на двор царев, већ свако мора да иде пред свога судију, у својој области, и тамо да се суди по закону.

183. О станику:*

Станици цареви ићи ће пред судије кад год имају неки међусобни спор: за вражду, за разбојника, за лопове, за пријем људи, за крв, за земљу.

* Станик - царски (дворски) слуга који се старао о „стану“ цареви, царском пртљагу, односно дворским стварима које су се носиле приликом царевог или царичиног путовања.

184. О кефалијама:

Властела и кефалије који држе царе-ве градове и тргове не смеју ничијег човека примити у тамницу без писма царева. Уколико то неко од њих учини без заповести царева, платиће петсто перпера.

185. О тамници:

Исто тако, они који држе тамнице царева не могу у тамницу примити ничијег човека без заповести царева.

186. О суду правом и кривом:*

Суђења која се траже и за право и за криво, и за оно што је учињено пре доношења овога закона и за оно што се сада дешава, сваки суд, ко иде...

* Текст овога члана није сачуван у целости.

187. О ноћењу:

У селу у коме заноће цар и царица, или станови,* или коњи цареви, ниједан царев пастир или коњушар не сме заноћити. Уколико се деси да неко од њих, противно закону и царевој заповести, ипак заноћи, најстарији међу њима биће везан и предат селу које је сатрвено и сву штету накнадиће шестоструко.

* Стан - царски пртљаг, све дворске ствари које су ношене при путовању царевом, или царичином.

188. О глобарима:*

Пошто од судије добије примерак пресуде којом је неко осуђен на плаћање глобе, глобар треба ту глобу да наплати. Уколико судија није неког осудио и глобару није предао напир о глоби, глобар тој особи не сме додијавати.

* Глобар - чиновник у судској служби надлежан да наплаћује глобу.

189. О коњима и псима:

Када се некуд крећу коњи, пси и друга стока царева, даваће им се само оно што пише у писму цареву, и ништа више. А псарима, соколарима и свињарима, без обзира на то куд иду, ништа не треба давати.

190. О жиру:

Ако у жупи роди жир, једна половина рода припада цару а друга половина властелину чије је имање.

191. О свињама царевим:

Ако разбојник украде свиње цареве, ту штету платиће околина. Ако их украде неко други, свињар нека се суди са жупом па како се пресуди.

192. О правоме суду:

За три предмета – за издајство, за крв и за отмицу властелинке* иде се пред цара.

* Отмица властелинке - силовање.

193. О своду

Поведе ли неко парницу због отетих или украдених коња или друге марве, или било чега другог, он треба да пред суд изведе сводника;* нема ли сводника, сваки од парничара платиће шесто струко. Ако ли окривљени рекне да је то купио у туђој земљи, од кривице (и глобе) треба да га својом заклетвом оправдају душевници (поротници), у супротном, платиће све и још глобу.

* Сводник - сведок у своду (видети напомену уз члан 180, где је *свод* и доказни поступак и сведок).

194. О глобарима црквених људи:

Глобе наметнуте црквеним људима који се суде пред црквом и пред кефалијама припашће цркви, како пише у хрисовуљама. Те глобе узимаће се од црквених људи на начин који је господин цар поставио законом. За убирање те глобе, из круга црквених људи поставиће се глобари и они ће прикупљену глобу давати цркви, а цару и кефалији неће од убранога припасти ништа.

195. О ноћивању у цркви:

Од жена, једино госпођа царица и краљица могу ноћивати у цркви.

196. О постригу калуђера и калуђерице:

Без благослова епископовог не смеју се пострићи ни људи ни жене. За све њих важи закон црквени.

197. О зимовању са стоком:

Када на неко властелинство дође да зимује човек са стоком, на име травнине* даће од сто кобила једну кобилу, од сто оваца једну овцу са јагњетом и од сто говеди једно говече.

* Травнина - дажбина, накнада која се плаћа за испашу на туђем земљишту.

198. О царском соћу:

Сваки човек мора давати царски соћ, и намет и харач: кабао жита (половина чистог а половина неуређеног), или перпер у новцу - половина на Митровдан а друга половина на Рождество Христово. Ако неки властелин не би у

тим роковима давао соћ, треба га држати везаног на царском двору све док не плати душло.

199. О липсалом коњу:

Ако у неком селу липше коњ а није убијен ни одбачен већ је „умро од Бога“, село за њега ништа неће платити.

200. О коњу:

Ако се нађе човек коме је коњ липсао, или га је вук изјео, или га је сам убио, а он приселицу узео за коња, и открије се истина,* господар његов платиће му шест коња.

* У питању је бесправно узимање накнаде за коња који је угинуо природном смрћу. Ако је неко узео приселицу и у таквом случају (прикривши прави разлог због кога је коњ пропао), господар таквог човека кажњавао се враћањем приселице у шестоструком износу.

201. О одбеглом меропху:

Одбегне ли меропах од свога господара у другу земљу, или у земљу цареву, а његов господар га нађе, осмудиће га и нос му распорити, и притврдити да је опет његов. И друго ништа да му не узме.

Тако и ја, унук и син њихов, и изда-
нак доброга колена њихова, светих бо-
гаисповедајућих родитеља и прароди-
теља мојих, названи роб Христу Сте-
фан, у Христу Богу благоверни цар
свим Србима и Грцима, и странама бу-
гарским, и целоме Западу, Поморју,
Фругији и Арбанасима, милошћу и по-
моћу Божијом самодржавни цар, рећи
ћу, ево, сву истиниту садржину живота
мога, каква је од младости моје, док
нисам држао све ово раније у мојој
власти, него док сам пребивао у љуба-
ви великој родитеља мога, богомпрос-
већенога краља Уроша Трећег,¹ само-
дршца све земље српске и Поморске.
И док сам тако господствовао с роди-
тељем мојим, у земљи отачаства наше-
га, живећи тихо, побожно и мирно, и
док се нико од околних господујућих
владара није дрзнуо на нас, него смо
се побожно и радосно веселили о све-
му Бога славећи.

А у години 6838,² месеца јуна, 19 дан, злопакосни ђаво позавиде нашем добром животу, и злбом подиже на нас седам владара: цара грчкога³ (и) Михаила,⁴ и брата његова Белаура,⁵ и Александра⁶ цара Бугарима, и Басарабу Иванка,⁷ таста Александра цара (и господара) црних Татара који су живели у суседству, и господство Јашко, и друге с њим господе.

И сви они кренуше на нас, са намером да нас, у својој неразумности, као нешто слатко, прождеру и земљу отачества нашега разделе између себе и у ропство себи предају. Но милосрђе Божије не даде да се намере њихове тако остваре. И кад су сви они стигли у земљу нашу, у место названо Велбужд,⁸ њих око осамдесет хиљада, многа су зла створили тој крајини. Када смо ми чули да су са много беса упали у земљу нашу, и ми сабрасмо војнике Отачества нашега, које сам ја припремио за борбу, њих око петнаест хиљада, и од свег срца подигосмо руке наше ка свемогућему Богу. И када стигосмо, уз

помоћ Христову и молитвама Светих отаца наших, месеца јула, 27 дан, у суботу, у шести час, навалисмо на њих и милошћу Божијом победисмо их све, победом великом, на дивљење свима околним владарима и господи. И Михаилу, цару бугарском, мачем главу откинух; његов је гроб и сада у земљи нашој.

И многа имања тих господара узех. Као што Израелићанима би дато, када разбише сву војску Фараонову и кола њихова и коње, да преузму све имање египатско, тако и ми, који помоћу Божијом извојевасмо победу велику над њима, и земљи нашој задобисмо многа имања.

И са радошћу вратисмо се у земљу нашу, Бога славећи и благородно живећи.

Но, ох, зло и штетно оружје ђаволско не допусти нам да добро и у миру дуго живимо. Јер ђаво, одувек зачетник свих зала и пакости према добру, међу људе отачаства нашега посеја и развеја своје лукаве ђаволске речи. И роди-

теља мога учинише брижним због мене и раздражише га против мене, толико да ми не буде ни имена ни живота. Баш онако како је, давно, бедни ђаво разбеснео браћу, синове Јаковљеве, и окренуо их против Прекраснога Јосифа, брата њиховога, хотећи га продати у туђе земље, да он не буде наследник земље оца свога. Но Јакова не напусти доброта Божија, нити га умртви, као што су они очекивали.

Тако и мене, роба свога, Његова неизрецива мудрост спасе од толиких пакости, и чак ме оснажи и моћним начини. И постави ме за господина и владара свој земљи отачаства мога и владах година шеснаест, и потом ме десница Вишњегга Свевладара ојача још већом чашћу. Као што је и Прекраснога Јосифа мудрошћу оснажио и начинио га владарем многим народима и целој власти Фараоновој и свему Египту, на исти такав начин, по својој милости, и мене премести од краљевства на православно царство. И даде ми у руке, као и цару Константину

Великом,⁹ све земље и све стране и поморја и велике градове царства грчкога, као што и раније рекосмо. И Богом дарованим венцем царским крунисан бих на царство у години 6854,¹⁰ месеца априла 14. дан, на велики и пресветли и радосни празник Васкрсења Христова, благословом и руком преосвећенога патријарха Јоаникија, и свих архијереја сабора српског. И благословом и руком преосвећенога патријарха бугарскога господина Симеона и свих архијереја сабора бугарског, молитвама и благословом свечаснога збора Свете Горе Атона, прота¹¹ и свих игумана и свих стараца сабора светогорскога, као и архијереја престола грчкога и свега сабора, који одлучише да ја царствујем. Све се то догодило не по мојој жељи, ни неком силом, него по благослову Божијем. И поставише ме царем за сваку православну веру, да славим јединосушну Тројицу у векове. Амин.

Зато и ја, најоданији роб Господа мога Христа, Богом крунисани и благо-

верни цар Стефан, са вером држећи царски скиптар у рукама, и с најљубљенијим сином царства ми, краљем Урошем,¹² и Богом дарованом царицом госпођом Јеленом,¹³ пожелех неке врлине и законе најистинитије и православне вере поставит и, како их треба држати и бранити по светој и свесаборној и апостолској цркви Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа, по земљама и градовима, да се у царству нашеме не би умножила нека злоба, зло домишљање и лукава мржња, него да сви поживимо у пуној тишини и мирноме животу и у животу православне вере са свим људима царства нашега, малима и великима, и да постигнемо царство небеско у ономе будућем веку.

Амин.

Напомене:

¹ 1330.

² Стефан Урош III Дечански, син краља Стефана Уроша II Милутина, година рођења непозната, владао од 1322 а умро 1331.

³ Андроник III Палеолог (1297-1328-1341).

⁴ Михаило Асен III Шишман (1323-1330).

⁵ Белаур, брат Михаила Шишмана.

⁶ Јован Александар (1331-1371), бугарски цар.

⁷ Басараба Иванко (око 1310-1352), влашки војвода.

⁸ Велбужд, данас Ђустендил, у Бугарској; битка вођена поред реке Каменче, данас Соволштица, северно од Велбужда.

⁹ Константин Велики, Флавије Валерије Константин (272-312-337).

¹⁰ 1346.

¹¹ Прот - монах који предводи управу Свештене скупштине Свете Горе.

¹² Урош (Стефан Урош V), син Душанов, рођен 1336, цар од 1355, умро 1371.

¹³ Јелена, жена Душанова а сестра бугарског цара Јована Александра.